

กระบวนการมีส่วนร่วมในการสืบทอดภูมิปัญญาขบวนแห่เรือพระ
ชุมชนบ้านเขาแก้ว จังหวัดสงขลา

A participatory process in the transmission of local wisdom
of the buddha image boat procession: A case study
of Ban Khaukaew community, Songkla province

วิจิตรา อุดมะมุนี¹

Wichitta Uttamamunee

ชุตติพร มณีโชติ²

Chutiporn Maneechot

ณัฐวรี ศรีสุวรรณ³

Natwaree Srisuwan

พิมพิมล พวงแก้ว⁴

Pimpimon Phoungkaw

การวี ทวีตา⁵

Parawee Taweta

อรอุมา สุวรรณโณ⁶

Onuma Suwanno

จूरีรัตน์ บัวแก้ว⁷

Jureerat Buakaew

Abstract

This study is aimed at learning the background and collaborative methods involved in preserving intellectual heritage of the Buddha image boat procession of Ban Khaukaew community in Khao Roop Chang district, Songkla province, south of Thailand. It is qualitative research, in which an in-depth interview was conducted to collect data from seven participants : two shipwrights, two monks, two elders, and one village chief. To gain more information, the researcher also participated in and observed a community meeting.

¹⁻⁶ นักศึกษาปริญญาตรี (สาขารัฐประศาสนศึกษา) ภาควิชาสารัตถศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่

Students, (Community Studies) Department of Education of Foundation, Faculty of Liberal Arts, Prince of Songkla University, Hat Yai Campus.

⁷ รองศาสตราจารย์ ภาควิชาสารัตถศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่

Associate Professor, Department of Education of Foundation, Faculty of Liberal Arts, Prince of Songkla University, Hat Yai Campus.

The result indicates that the Buddha Image boat procession of Ban Khaukaew was built before World War Two based on the villagers' belief about Buddhism. The villagers believe that the Chak Pra festival would promise them seasonal rain and a lot of good deeds, and it would make their lives successful. The Buddha Image boat procession of Ban Khaukaew was periodically changed. The prow of a ship was initially carved as a Thai swan. It was made from woven bamboo. A wheel was made from wood, and not necessarily beautiful. Then, the prow of a ship was changed to kinnara. The hull was made from plywood. The wheel was covered with a tyre. Nowadays, the prow of a ship is king of nagas. The wright is more concerned about beauty. A chassis is used to build a ship, and a ship is painted with glittering colors. Foam is the most convenient material to build a ship. As far as the collaboration within the community is concerned, people can brainstorm a plan, to build the boat, give comments on the creation, and share work with voluntary spirits. It is valuable to inherit the knowledge about the Buddha Image boat procession of Ban Khaukaew since this can not only improve the relationship and harmony among people in the community, but also make Thai heritage last in the community forever.

Keywords: Collaborate method, Baan Khao Kaew, the Buddha Image boat procession.

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาความเป็นมาและกระบวนการมีส่วนร่วมในการสืบทอดภูมิปัญญาเรือพระชุมชนบ้านเขาแก้ว ตำบลเขาสูง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ สัมภาษณ์เชิงลึก จากกลุ่มตัวอย่าง 7 คน คือ ช่างทำเรือพระ 2 คน พระสงฆ์ 2 รูป ผู้นำชุมชน 2 คน และผู้นำชุมชน 1 คน และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยการจัดเวทีชุมชน

ผลการวิจัยพบว่า เรือพระชุมชนบ้านเขาแก้วมีมาตั้งแต่ก่อนสงครามโลกครั้งที่สอง โดยเกิดจากความศรัทธาของคนในชุมชนต่อพุทธศาสนาที่เชื่อว่า การชักพระจะทำให้ฝนตกตามฤดูกาลและได้บุญมาก ส่งผลให้ประสบความสำเร็จในชีวิต เรือพระมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบไปตามยุคสมัย จากเดิมหัวเรือพระเป็นหงส์ สานด้วยโครงไม้ไผ่ ล้อเป็นไม้ ยังไม่เน้นความสวยงาม ต่อมาเป็นหัวรูปกิ้งก่า ลำเรือทำด้วยไม้อัด ล้อไม้หุ้มด้วยยางรถยนต์ ปัจจุบันได้เปลี่ยนหัวเรือพระเป็นรูปพญานาค เน้นความสวยงามมากขึ้น โดยใช้โครงรถยนต์และสีสะท้อนแสง ใช้โฟมเป็นหลักเพื่อความสะดวกรวดเร็ว ในด้านกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน เริ่มตั้งแต่ชุมชนเข้ามาร่วมวางแผน การแสดงความคิดเห็นในการทำเรือพระ การแบ่งงานกันทำด้วยจิตอาสา ทำให้คนในชุมชนผูกพันกันมากขึ้นนับเป็นการรักษารูปแบบของประเพณีอันดีงามของบ้านเขาแก้วที่เน้นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน อีกทั้งยังส่งเสริมความสามัคคีของคนในชุมชน ตลอดจนการอนุรักษ์ สืบทอดภูมิปัญญานี้ให้คงอยู่กับชุมชนสืบไป

คำสำคัญ: กระบวนการมีส่วนร่วม บ้านเขาแก้ว เรือพระ

บทนำ

ประเพณีไทยอันดีงามมีพัฒนาการสืบทอดต่อกันมาล้วนแตกต่างกันไปตามความเชื่อ ความผูกพันของผู้คนต่อพุทธศาสนา การดำรงชีวิตที่สอดคล้องกับฤดูกาลและธรรมชาติ อย่างชาญฉลาดของชุมชนในแต่ละท้องถิ่นดังที่ Malinowski (อ้างถึงในสัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2550, น.31) นักทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยมเห็นว่า ปัจจัยที่ทำให้สังคมเกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน คือ บรรทัดฐาน ค่านิยม ความเชื่อ วัฒนธรรม และประเพณี เช่น ประเพณีบวชลูกแก้วของภาคเหนือ ประเพณีบุญบั้งไฟของภาคอีสาน ประเพณีทำขวัญข้าวของภาคกลาง และประเพณีลากพระของภาคใต้ (สมเกียรติ ภูมิศิริไพบูลย์, 2541, น.1) เห็นว่าประเพณีลากพระมีความสำคัญเพราะ แสดงให้เห็นถึงวิถีความเชื่อและความศรัทธาในพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง

ประเพณีลากพระหรือชักพระจะกระทำกันหลังจากวันมหาปวารณาหรือวันออกพรรษา 1 วัน คือตรงกับวันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 (สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคใต้, 2542, น.6932) โดยเชื่อกันว่า เมื่อครั้งที่พระพุทธเจ้าเสด็จไปจำพรรษา ณ สวรรค์ชั้นดาวดึงส์เพื่อโปรดพระพุทธมารดา เมื่อครบพรรษาจึงเสด็จกลับมายังโลกมนุษย์ พุทธศาสนิกชนไปรับเสด็จอัญเชิญพระพุทธเจ้าประทับบนบุษบกแล้วแห่แหน (สมพงษ์ เกรียงไกรเพชร, 2540 น.161-162) เป็นการแสดงออกถึงความพร้อมเพรียง สามัคคีพร้อมใจกันของคนในชุมชนด้วยความเชื่อว่าานิสงส์ในการลากพระ จะทำให้ฝนตกตามฤดูกาลใครได้ลากพระทุกปีจะได้บุญมาก ส่งผลให้พบความสำเร็จในชีวิต เกิดแรงบันดาลใจ มีการแต่งบทร้อยกรองสำหรับขับร้อง

ในขณะที่ช่วยกันลากพระ ซึ่งมักจะเป็นบทกลอนสั้นๆ ตลก ขบขันโต้ตอบกัน ได้ฝึกทั้งปัญญา และปฏิภาณไหวพริบ

เรือพระเป็นผลงานทางศิลปะชิ้นสำคัญของประเพณีลากพระ เป็นที่ประดิษฐาน พระพุทธรูปสำหรับลาก แท่นพานในที่แตกต่างกัน เกิดจากความร่วมมือร่วมใจกันของชาวบ้าน พระสงฆ์จะช่วยกันตกแต่งบุษบกเรือพระเพื่ออวดฝีมือทางศิลปะกันอย่างสวยงามวิจิตร แสดงให้เห็นถึงความสามัคคี ความเสียสละ ที่คนในชุมชนร่วมมือเสียสละทรัพย์ เวลา และ กำลังกายในการทำเรือพระ (พยงค์ พรหมชาติ, 2549) เฉกเช่น เรือพระบ้านเขาแก้ว ซึ่งมีรูปแบบการทำที่สวยงาม ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมทุกกระบวนการเริ่มตั้งแต่การประชุมวางแผน การแก้ไขปัญหาระหว่างการทำเรือพระเกิดเป็นกิจกรรมในชุมชน จนกระทั่งเรือพระเสร็จสมบูรณ์ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎี Deming Cycle (PDCA)^๑ ของ Deming (วราภรณ์ จิรัชิวฒนา, 2541, น.7-18) ทุกขั้นตอนที่กล่าวถึงวงจรคุณภาพของการทำงานโดยการมีส่วนร่วม รับผิดชอบ การประเมินผลงานที่ได้จากการตรวจสอบกลับมาวิเคราะห์จุดอ่อนจุดแข็งในการ ดำเนินการ วิธีการทำงานแบบใดที่เป็นข้อดีต้องคงไว้วิธีการทำงานใด ที่เป็นข้อเสียต้องนำมา ปรับปรุงแก้ไข แล้วนำไปวางแผนการทำงานต่อไป

คณะผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาความเป็นมาของเรือพระและกระบวนการมีส่วนร่วมในการสืบทอดภูมิปัญญาเรือพระชุมชนบ้านเขาแก้ว เพื่อเป็นกรณีศึกษาการสืบทอด ภูมิปัญญาเรือพระที่มีมาตั้งแต่อดีต โดยชุมชนและช่างฝีมือที่ทำด้วยจิตศรัทธาไม่หวังผล ตอบแทน นอกจากนี้ผลการวิจัยเรื่องนี้ยังสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับชุมชนอื่นๆ ในด้าน กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ที่ยังคงรักษารูปแบบของประเพณีอันดีงามที่เน้นการสร้าง ความสัมพันธ์ ความสามัคคีตลอดจนการอนุรักษ์ และสืบสานภูมิปัญญานี้ให้คงอยู่ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความเป็นมาของเรือพระชุมชนบ้านเขาแก้ว ตำบลเขาสูง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา
2. เพื่อศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมในการสืบทอดภูมิปัญญาเรือพระชุมชนบ้านเขาแก้ว

วิธีดำเนินการศึกษา

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative approach) โดยศึกษาจากเอกสาร ที่เกี่ยวข้อง เป็นข้อมูลพื้นฐานในการวิจัย ซึ่งมีผู้ศึกษาไม่มากนัก ดังนั้นการวิจัยเรื่องนี้จึงเน้น

^๑Deming Cycle (PDCA) คือ หลักการที่เป็นหัวใจของ Q.C. Circle เพื่อที่จะนำไปสู่การดำเนินการแก้ปัญหา ปรับปรุง และ พัฒนางานให้สำเร็จลุล่วงไปตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ คือ วงจรเดมมิง (Deming Cycle) P (Plan) คือ ขั้นตอนการวางแผน เพื่อ เลือกปัญหา ตั้งเป้าหมายการแก้ปัญหา และวางแผนแก้ปัญหา D (Do) คือ ขั้นตอนการดำเนินการแก้ไขปัญหตามแนวทางที่ วางไว้ C (Check) คือ ขั้นตอนการตรวจสอบ และเปรียบเทียบผล A (Action) คือ การกำหนดเป็นมาตรฐานและปรับปรุงให้ ดีขึ้น

หลักฐาน ที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้างกับผู้ที่เกี่ยวข้อง จำนวน 7 คน ได้แก่ ช่างทำเรือพระ จำนวน 2 คน พระสงฆ์จำนวน 2 รูป คนอาวโส จำนวน 2 คน และ ผู้นำชุมชน จำนวน 1 คน นอกจากนี้ยังจัดเวทีชุมชนโดยคณะผู้วิจัย ใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วม ทำให้คณะผู้วิจัยได้เข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนไปพร้อมๆกับการเก็บข้อมูลภาคสนาม ในประเด็นความเป็นมาของเรือพระบ้านเขาแก้วและกระบวนการมีส่วนร่วมในการสืบทอด ภูมิปัญญาเรือพระของหมู่บ้านนี้ ทำให้เห็นภาพงานวิจัยในระดับกว้างและลุ่มลึกมากขึ้น จากนั้นจึงนำข้อมูลทั้งหมดมาจัดหมวดหมู่ ตรวจสอบข้อมูลย้อนกลับจนได้ข้อมูลที่น่าเชื่อถือ โดยการวิเคราะห์ข้อมูล ตีความข้อมูล แล้วนำข้อมูลมาเรียบเรียงและนำเสนอผลการวิจัย แบบพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย

ความเป็นมาของเรือพระบ้านเขาแก้ว

บ้านเขาแก้วหมู่ที่ 2 ตำบลเขารูปช้าง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา มีสภาพภูมิศาสตร์ เป็นพื้นที่ราบสูงเชิงเขา คนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำไร่ ทำนา ทำสวน ใช้ชีวิตแบบพอเพียง นับถือศาสนาพุทธ และมีความเชื่อว่ามีสมณูปการ พระพุทธเจ้าเสด็จมาโปรดพระพุทธ มารดาบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ครั้นวันออกพรรษาพระพุทธองค์ได้เสด็จลงมายังโลกมนุษย์ ทางบันไดทิพย์ที่พระอินทร์นิมิตถวาย ประกอบด้วย บันไดทองสำหรับเทพยดามาส่งอยู่ทางขวา พระพุทธองค์ บันไดเงินสำหรับพรหมมาส่งอยู่ทางเบื้องซ้ายพระพุทธองค์และบันไดแก้วสำหรับ พระพุทธองค์อยู่ตรงกลาง ในขณะที่พระพุทธเจ้าเสด็จลงมานั้นได้แสดงอิทธิฤทธิ์เปิด 3 โลก (ไตรภพ) คือ สวรรค์ มนุษย์ และนรก ดังนั้นในวันเปิดโลกสรรพสิ่งทุกสิ่งจะมองเห็นกันหมด เหล่าเทวดาจะ ติด สี ตี เป่า ไรยดอกไม้ เมื่อพระพุทธองค์เสด็จถึงพื้นดิน จะมีพระสงฆ์ เจ้าภาครับเสด็จ ถัดไปมีชาวเมืองคอยต้อนรับโดยการทำมณฑป เพื่อให้พระองค์ขึ้นประทับ และแห่ไปรอบเมือง ดังคำสัมภาษณ์ดังต่อไปนี้

“เป็นความเชื่อของคนโบราณ พระพุทธองค์เสด็จไปโปรดพุทธมารดา 1 พรรษา เริ่มตั้งแต่วันเข้าพรรษา จนถึงวันออกพรรษา ท่านโปรดเสร็จแล้วก็เสด็จลงมา จากสวรรค์ ประชาชนทั้งหลายมาต้อนรับพระพุทธองค์ตรงบันไดเงิน บันไดทอง บันไดแก้ว เป็นความเชื่อของคนกลายเป็นประเพณีชักพระ เหา รูปเหมือน ที่เราเชื่อว่าเป็นรูปพระพุทธเจ้ามาแห่แหน ถือเป็นการต้อนรับ”
(สัมภาษณ์วันที่ 27 พฤศจิกายน 2554, พระไพริญ์ ปุรีโต)

ประเพณีชักพระ เป็นประเพณีที่พราหมณ์และพุทธศาสนิกชนปฏิบัติสืบทอดกันมาแต่โบราณ สันนิษฐานว่าเกิดขึ้นครั้งแรกในประเทศอินเดีย ตามลัทธิศาสนาพราหมณ์ที่นิยมนำเอาเทวรูปออกแห่แหนในโอกาสต่างๆ ต่อมาพุทธศาสนิกชนได้นำเอาคติความเชื่อดังกล่าวมาดัดแปลง ปรับปรุงให้สอดคล้องกับความเชื่อทางพุทธศาสนา เมื่อพุทธศาสนาได้เผยแพร่มายังภาคใต้ของประเทศไทย จึงได้นำประเพณีชักพระเข้ามา ประเพณีชักพระบ้านเขาแก้วจัดขึ้นเมื่อใดไม่ปรากฏหลักฐานแน่ชัด แต่จากคำบอกเล่าของชุมชนบ้านเขาแก้วคือประมาณก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 ดังคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“เข่าว่ากันคือ พ่อท่านแดง เป็นคนเริ่มทำยุคต้นๆ ช่วง พ.ศ. 2484 ทำง่ายๆ ชาวบ้านก็มาช่วยกันทำ ลากไปแค่สนามบิน ไม่ได้มีการประกวด มีการโยนตม การตีกลอง งามไม่งามก็ทำ ขบวนแห่ก็ไม่มี คนมาร่วมกันแค่ช่วยกันลากมากมาย”

(สัมภาษณ์วันที่ 27 พฤศจิกายน 2554, เกี้ยน อุตมะมุนี)

ก่อนถึงวันชักพระชุมชนบ้านเขาแก้วจะมารวมตัวกันเพื่อทำเรือพระซึ่งเป็นทีประดิษฐานพระพุทธรูปสำหรับลากหรือแห่แหน เพราะชาวบ้านเชื่อว่าประเพณีชักพระเป็นการแสดงออกถึงความพร้อมเพรียง สามัคคีพร้อมใจกันในการทำบุญทำทาน อาธิสงส์ในการลากพระ จะทำให้ฝนตกตามฤดูกาลซึ่งส่งผลดีกับชุมชนบ้านเขาแก้ว เพราะส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม เกิดคติความเชื่อว่า “เมื่อพระหลบหลัง⁹ ฝนจะตกหนัก” เรือพระจึงสร้างสัญลักษณ์พญานาค ดังคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“พญานาคเป็นสัตว์ที่ผูกพันกับศาสนาพุทธ บนเรือพระจะมีพญานาคอยู่ เพราะเชื่อว่าให้น้ำ การลากพระจึงสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคน”

(สัมภาษณ์วันที่ 27 พฤศจิกายน 2554, พระครูปลัดณพฤทธิ์ จิตฺโตโม)

ใครได้ลากพระทุกปี จะได้บุญมาก ส่งผลให้พบความสำเร็จในชีวิต ดังนั้นเมื่อเรือพระลากผ่านหน้าบ้านของใคร คนที่อยู่ในบ้านจะออกมาช่วยลากพระและคนบ้านอื่นๆ จะมารีบทอดลากพระต่อไปอย่างไม่ขาดสาย จะมีการแต่งบทร้อยกรองเป็นบทกลอนสั้นๆ ตลกขบขันโต้ตอบกัน สำหรับขับร้องในขณะที่ช่วยกันลากพระ

⁹ พระหลบหลัง หมายถึง เรือพระกลับวัด

จะเห็นได้ว่าประเพณีชักพระมีมาแต่โบราณ ด้วยการรับเอาคติความเชื่อทางลัทธิศาสนา พราหมณ์มาปรับปรุงให้สอดคล้องกับความเชื่อทางพุทธศาสนา ชุมชนบ้านเขาแก้วรับเอา ประเพณีชักพระมาปฏิบัติเพราะมีความศรัทธาต่อพุทธศาสนา และมีความเชื่อเรื่องอานิสงส์ ผลบุญในการลากพระว่าจะส่งผลให้พบความสำเร็จในชีวิตได้บุญมากทำให้ฝนตกตามฤดูกาล ซึ่งส่งผลดีต่อชุมชนบ้านเขาแก้วเพราะส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม

ภายใต้การจัดเวทีชุมชน มีการแลกเปลี่ยนระดมความคิดของคนในชุมชนเรื่องความเป็นมาของการทำเรือพระ โดยถ่ายทอดออกมาเป็นรูปภาพ คณะผู้วิจัยได้เก็บรายละเอียดรูปแบบเรือพระชุมชนบ้านเขาแก้วซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย รูปภาพประกอบ 1, 2, 3 ดังนี้

ภาพประกอบ 1 เรือพระตั้งแต่ก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2

จากการจัดเวทีชุมชนเรื่อง กระบวนการมีส่วนร่วมในการสืบทอดภูมิปัญญาเรือพระชุมชนบ้านเขาแก้ว
ที่มา: ถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 27 พฤศจิกายน 2554

จากภาพประกอบ 1 เป็นภาพเรือพระตั้งแต่ก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 เรือพระทำเป็น ล้อไม้ โครงเรือทำจากไม้ไผ่สานให้เป็นรูปลอย นำเสื่อมาห่อตัวเรือ ลำเรือทำจากปูนขาว ใช้กระดาษทองเกียบแกะสลักกลดลายวิจิตร หัวเรือเป็นรูปหงส์

ภาพประกอบ 2 เรือพระปี พ.ศ. 2515 - 2554

จากการจัดเวทีชุมชนเรื่อง กระบวนการมีส่วนร่วมในการสืบทอดภูมิปัญญาเรือพระชุมชนบ้านเขาแก้ว
ที่มา: ถ่ายโดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ 27 พฤศจิกายน

จากภาพประกอบ 2 เป็นภาพเรือพระตั้งแต่ปี พ.ศ. 2515 เริ่มทำเป็นล้อยไม้หุ้มด้วยยางรถยนต์ ตัวเรือทำจากไม้อัดตกแต่งด้วยกระดาษสีการตกแต่งเครื่องทรงยังคงเดิม แต่เปลี่ยนหัวเป็นกิ้งกือ หรือในภาษาชาวบ้านท้องถิ่นภาคใต้ว่า นางกิ้งกือ

ภาพประกอบ 3 เรือพระปี พ.ศ. 2525 จนถึงปัจจุบัน
จากการจัดเวทีชุมชนเรื่อง กระบวนการมีส่วนร่วมในการสืบทอดภูมิปัญญาเรือพระชุมชนบ้านเขาแก้ว
ที่มา: ถ่ายโดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ 27 พฤศจิกายน 2554

จากภาพประกอบ 3 เป็นภาพเรือพระตั้งแต่ปีพ.ศ. 2525 จนถึงปัจจุบัน เรือพระใช้ล้อยไม้และโครงรถยนต์ ลำเรือแกะสลักจากโพมเป็น 2 มิติ 3 มิติ และรูปลอยตัวลงสีสะท้อนแสง เน้นความสวยงาม หัวเรือเปลี่ยนเป็นพญานาค 9 หัว (สัมภาษณ์วันที่ 27 พฤศจิกายน 2554, เกียน อุตมะมุณี, พิชัย อุตมะมุณี และอุทัย อุตมะมุณี)

กระบวนการมีส่วนร่วมในการสืบทอดภูมิปัญญาเรือพระชุมชนบ้านเขาแก้ว

1. กระบวนการมีส่วนร่วมในการทำเรือพระของชุมชนบ้านเขาแก้ว

ความศรัทธาในพุทธศาสนาของชุมชนบ้านเขาแก้วมีมาช้านาน ซึ่งเห็นได้จากการทำเรือพระเพื่อเข้าร่วมประเพณีชักพระของจังหวัดสงขลาตั้งแต่ก่อน พ.ศ. 2484 เกิดจากคนในชุมชนร่วมกันคิดร่วมกันทำ เริ่มจากการประชุมครั้งแรกในช่วงก่อนเข้าพรรษาโดยเจ้าอาวาสนัดหมายคณะช่างพระ ชาวบ้านและผู้ในชุมชนร่วมกันปรึกษาหารือแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ปัญหาข้อบกพร่องของการทำในปีที่ผ่านมาและหาข้อสรุปกันว่าปีนี้จะจัดทำหรือไม่ทำ ถ้าจัดทำจะทำเรือพระรูปแบบไหน ใครทำหน้าที่อะไร ซึ่งทุกคนต้องมีหน้าที่ชัดเจน ดังคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“การทำเรือพระมีการวางแผนประชุมกัน ในช่วงเช้าพรรษาหรือก่อนหน้านั้น ว่าปีนี้จะมีการทำเรือพระหรือไม่ เงินมีไหม ปัญหาปีที่แล้วมีอะไรบ้าง ทำไมเราจึงแพ้ ซึ่งจะวิจารณ์กันหมดในคืนนั้นทั้งจุดบกพร่อง ข้อดีข้อสงสัยต่างๆ เมื่อทุกคนว่าทำ เจ้าอาวาสก็ไฟเขียวตลอด”
(สัมภาษณ์วันที่ 27 พฤศจิกายน 2554, อุทัย อุตมะมุณี)

การทำเรือพระแต่ละครั้งใช้ระยะเวลาไม่ต่ำกว่าสามเดือน คนในชุมชนทำด้วยความศรัทธาไม่มีค่าจ้างเรียกว่า “ระบบเชกเช่า” เช่นในปี พ.ศ. 2554 ผลการประชุมของชุมชนสรุปได้ว่า ให้มีการนำเรือพระลำเก่า ของ พ.ศ. 2553 มาตกแต่งใหม่เพิ่มลายนกที่ละเอียดและสีสันทึบสว่างสดใส แต่คงไว้ซึ่งความหมายเรือพระ มีเจ้าอาวาสและกรรมการวัดเป็นผู้จัดหาทุน ผู้ใหญ่บ้านดูแลเรื่องอาหาร ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านดูแลขบวนแห่ คณะช่างทำลำเรือ ชาวบ้านเข้ามาช่วยทาสีขอบนกและสนับสนุนด้านอื่นๆ ตามความถนัดและความสามารถของแต่ละคน ดังคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“ใครถนัดอะไรก็ทำสิ่งนั้น เช่น พระเข้ามาช่วยแล้วแต่ความถนัดของแต่ละรูปช่วยๆ กันไป เรื่อง อาหาร ข้าวกันบาตร ทุนทรัพย์ ควบคุมกันไป จุดประสงค์ก็คือช่วยกันให้ผ่านไปได้ด้วยดี”
(สัมภาษณ์วันที่ 27 พฤศจิกายน 2554, พระไพรินทร์ ปุริโต)

ก่อนการทำเรือพระจะมีการไหว้ครูของคณะช่าง พิธีขึ้นหัวพญานาคหัวแรก พิธีการนำพระลากลงเรือโดยพิธีเหล่านี้มีผู้อาวุโสประจำชุมชนเป็นผู้ทำพิธี จากนั้นช่างใหญ่จะออกแบบรูปเรือพระทั้งหมดทั้งลายนก รูปแบบลำเรือ โครงสร้าง และแบ่งหน้าที่ให้ช่างคนอื่นๆ หรือชาวบ้านช่วยกันทำตามความถนัด ดังคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“ช่างใหญ่ออกแบบลำเรือให้ช่างต่อลำเรือทำโครงสร้างก่อน หลังจากนั้นช่างใหญ่ก็เขียนลาย แล้วช่างลอกลายเอาลายนั้นมาลอก แล้วส่งไปให้ช่างตัดลาย ตัดลายแล้วก็ส่งไปให้ช่างแกะสลัก ส่วนช่างอีกคนก็จะแกะนกตัวลอย และช่างที่ลำคัญที่สุด คือ ช่างสีสกรีน โดยการให้ช่างเก่ามาเรียนรู้ใหม่ เพราะปัจจุบันจะใช้สีลูปแบบสกรีน เป็นนกกลายไทยขนาดเล็กประดับที่ข้างลำเรือ ใช้การวาดลวดลายในกระต๊อแล้วไปถ่ายบล็อกสกรีน ลงพื้นผ้า ลงสีสกรีน วาดลายด้วยสีดี เป็นการนำวิทยาการสมัยใหม่มาประยุกต์ใช้กับช่างเก่าต่อมา เป็นช่างตัดลายนกทั้งหมดต้องนำมาตัดลายส่งให้ชาวบ้านจำนวนเป็นร้อยคนมาร่วมกันทาสีขอบ”
(สัมภาษณ์วันที่ 27 พฤศจิกายน 2554, พิชัย อุตมะมุณี)

ในขั้นตอนการทำเรือพระเกิดเป็นกิจกรรมชุมชนที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดทำเรือพระ เช่น แกงเวร คือ การพลัดเปลี่ยนเวรในการทำอาหารคาวหวานของชาวบ้านในแต่ละวัน เพื่อนำมาให้แก่ผู้มีส่วนร่วมในการทำเรือพระ ชักกันท์เทศน์ คือ ชาวบ้านร่วมกันถวายสิ่งของแด่พระผู้แสดงธรรมเทศนาและบริจาคแก่ผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมในการทำเรือพระในวันพระช่วงเข้าพรรษา ซึ่งมีทั้งหมด 13 กัณฑ์ ก่อนนำเรือพระออกจากวัดในวันออกพรรษา ซึ่งกิจกรรมชุมชนเหล่านี้อยู่คู่กับเรือพระมานาน

ปัญหาที่พบในการจัดทำเรือพระคือ จำนวนช่างไม่เพียงพอ ช่างบางคนติดธุระเนื่องจากช่างแต่ละคนมีครอบครัวจึงมีภาระมากขึ้น ผู้ใหญ่บ้านจะช่วยประชาสัมพันธ์ผ่านเสียงตามสายของชุมชนว่าการทำเรือพระขณะนี้ขาดช่างอะไร ชาวบ้านที่พอจะมีฝีมือด้านนั้นๆ จะเข้ามาช่วย หากไม่มีการประชาสัมพันธ์ต้องรอเวลาหลังวันสารทเดือนสิบเพราะคนในชุมชนที่อยู่ต่างถิ่น จะกลับมาเยี่ยมเยียนผู้เฒ่าผู้แก่ ครอบครัว และช่วยคนในชุมชนบ้านเขาแก้วทำเรือพระโดยอัตโนมัติ ดังคำสัมภาษณ์ดังต่อไปนี้

“หลังจากสิบห้าวันที่ทำบุญเดือนสิบ ทุกคนจะเดินหน้าทำงานกันเต็มรูปแบบ มันอยู่ที่จิตใต้สำนึกที่มันฝังอยู่ในสายเลือด มันเป็นเลือดรักชาติ ที่ว่าถ้าปีนี้มาทำ ปีหน้าก็ต้องมาโดยอัตโนมัติ ไม่ต้องมีเตือน เกิดอารมณ์ข้องใจ”
(สัมภาษณ์วันที่ 27 พฤศจิกายน 2554, พิชัย อุดมะมุณีย์)

การทำเรือพระทำให้คนในชุมชนผูกพันกันมากขึ้น เพราะเรือพระเป็นจุดรวมพล หากคนในชุมชนใช้ชีวิตตามปกติจะไม่มีการพบปะติดต่อสื่อสาร นอกจากมีบ้านที่อาศัยบริเวณเดียวกันหรือเป็นญาติกัน ทำให้คนในชุมชนไม่รู้จักกัน การทำเรือพระจึงเป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันอีกทั้งยังส่งเสริมความสามัคคีให้เกิดขึ้นในชุมชน

ในช่วงกรุงรัตนโกสินทร์ครบรอบ 200 ปี ในปี พ.ศ. 2525 ขณะนั้นเรือพระชุมชนบ้านเขาแก้วได้รับรางวัลชนะเลิศอันดับที่ 1 มาโดยตลอด ส่งผลให้เรือพระชุมชนบ้านเขาแก้วเข้าสู่จุดอิ่มตัว มีการหยุดทำเรือพระในปี พ.ศ. 2529 โดยคนในชุมชนและช่างได้ให้เหตุผลดังคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“การแข่งขันมันสูงขึ้นจนว่า ยุคหลังๆ บางครั้งประเพณีเมื่อมันถึงที่สุด มันเหมือนมาถึงจุดเสื่อมถอยทางความคิด เสื่อมถอยทางการตัดสินใจ เรื่องเวลาอะไรหลายๆ อย่าง เราหยุดไปพักหนึ่งตั้งแต่ 2529 จนถึง 2540”
(สัมภาษณ์เมื่อ 27 พฤศจิกายน 2554, ยุพิน แสงมณี)

เมื่อชุมชนหยุดการทำเรือพระ ทำให้การปฏิสัมพันธ์ของคนในชุมชนลดลง เด็กในชุมชนเริ่มไม่รู้จักประเพณีชักพระ ชาวบ้าน ช่าง ผู้นำชุมชนและพระจึงมาประชุมและเริ่มการทำเรือพระอีกครั้งในปี พ.ศ. 2541 แม้ว่าการแข่งขันครั้งนั้นเรือพระวัดเขาแก้วจะไม่ได้ที่หนึ่ง แต่ชุมชนบ้านเขาแก้วยังคงทำเรือพระเพื่อให้ประเพณีชักพระอยู่คู่ชุมชนและให้คนรุ่นหลังได้ตระหนักในการสืบสานประเพณีชักพระต่อไป

2. การสืบทอดภูมิปัญญาเรือพระชุมชนบ้านเขาแก้ว

เรือพระชุมชนบ้านเขาแก้วมีมาจนถึงปัจจุบัน (พ.ศ. 2554) เพราะมีการสืบทอดภูมิปัญญาการทำเรือพระให้กับเยาวชนในชุมชนที่มีความสนใจ เข้าไปเรียนรู้ ฝึกปฏิบัติ โดยช่างรุ่นพี่คอยให้คำแนะนำ สอนถึงเทคนิคการทำโดยไม่มีการเก็บข้อมูลไว้เป็นความลับ ช่างรุ่นพี่เปิดใจกว้างให้เยาวชนได้มีส่วนร่วมไว้วางใจในฝีมือแม้ว่าช่วงเริ่มต้น เยาวชนเหล่านั้นอาจจะไม่มีฝีมือทางศิลปะแต่ความชอบความสนใจและช่างรุ่นพี่เชื้อใจเปิดโอกาสให้ปฏิบัติเพราะมีความคิดว่าเยาวชนสามารถรับรู้จากการฝึกฝน สามารถพัฒนาฝีมือได้ เป็นการสืบทอดแบบ “ครูพักลักจำ” ดังคำสัมภาษณ์ดังต่อไปนี้

“การสืบทอดใช้ระบบครูพักลักจำ โดยรุ่นพี่สอนรุ่นน้อง หรือรุ่นต่อรุ่น คนบอกเล่าเรื่อยๆ เด็กก็จะซึมซับไปเรื่อยๆ จนเกิดการคิดและจะทำเองตามที่ได้ศึกษา มาและช่างทุกคนพร้อมให้ความรู้แก่เด็ก มันเป็นการถ่ายทอด โดยไม่ต้องเปิดการเรียนการสอนมันเกิดจากการซึมซับไปเอง”

(สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 27 พฤศจิกายน 2554, พิชัย อุตมะมุณีย์)

“มีการสอนเด็กรุ่นต่อรุ่นให้มาทำ เด็กคนไหนสนใจถาม เขาก็บอกให้ความรู้ มาตลอด ไม่ปิดกัน เปิดเผย”

(สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 27 พฤศจิกายน 2554, เกียน อุตมะมุณีย์)

การที่เยาวชนได้ปฏิบัติจริงในการทำเรือพระทั้งจากการทำให้ดูและบอกเล่า ก่อให้เกิดการเรียนรู้ กลายเป็นทักษะซึ่งสามารถสืบทอดภูมิปัญญาการทำเรือพระของชุมชนบ้านเขาแก้วให้คงอยู่ต่อไป

ก่อนวันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 มาถึง เรือพระบ้านเขาแก้วก็เสร็จสมบูรณ์ ในคืนนั้นจะมีการสมโภชเรือพระของคนในชุมชนเพื่อแสดงความภาคภูมิใจต่อความศรัทธาที่มีต่อศาสนา พุทธ มีมหรสพทั้งหนังตะลุง รำวง มโนราห์ คนในชุมชนก็จะมาทำกิจกรรมร่วมกัน มีการนำข้าวปลาอาหารมาแสดงความยินดี ทุกคนในชุมชนจะมาวัดและเตรียมเสื้อผ้า แต่งหน้าทำผมเพื่อเข้าร่วมขบวนแห่บางคนก็จะช่วยกันทำป้ายคำขวัญ ทารถบุพชาติ อุปรกรณ์ประภวดขบวน

ซ้อมร้องเพลงแห่เรือพระ เด็กๆ จะวิ่งเล่นกันในวัดตูมโหรสพ ตื่นเต้นที่จะได้ไปร่วมขบวน ประเพณีชักพระและแต่งตัวสวยๆ เดินในขบวนแห่ ซึ่งเป็นการรวมชาวบ้านทุกเพศทุกวัย ดังคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“จะมีฝ่ายขบวนแห่ โดยช่างมีการร่วมด้วยและจะมีการจัดตั้งกรรมการชุดหนึ่ง เป็นฝ่ายที่จัดหาเด็ก หาชุด และหาทุน มีการคิดว่าเป็นนี้จะจัดขบวนแห่ในรูปแบบไหน การยืมจะเป็นแบบใด ขบวนแห่เป็นการรวมทั้งเด็ก ผู้ใหญ่ คนแก่ เป็นวันที่ทำเพื่อทุกคนทุกฝ่ายทุกกลุ่มได้ไปเข้าร่วมเดินจากเขาแก้วไปสมโภชน์ บริเวณสระบัววันนั้น ทุกคนจะมีจิตใจที่เบิกบาน ได้ไปเที่ยวร่วมกัน หน้าตา ยิ้มแย้มแจ่มใส”

(สัมภาษณ์วันที่ 27 พฤศจิกายน 2554, ชลดา ชำเนียน)

เช้าของวันแรม 1 ค่ำเดือน 11 มาถึง จะมีการทำพิธีนำเรือพระออกจากวัดโดยผู้สูงอายุในชุมชน หลังจากนั้นเสียงประทัดดังขึ้น เพื่อแสดงถึงการเริ่มลากพระ ตามด้วยเสียงกลองตลอดการลากพระจนถึงบริเวณสระบัว ซึ่งเป็นสถานที่ประกวดเรือพระที่สวยงาม จะเริ่มลากขบวนบริเวณหน้าโรงเรียนอาชีวะสงขลาระยะทางก่อนหน้านั้นเป็นการลากของชาวบ้านในชุมชน ตลอดจนคนชุมชนอื่นๆ ระหว่างทางที่เข้ามาช่วยกันลากด้วยความศรัทธา เพราะมีความเชื่อว่าการลากพระนั้นได้บุญมาก เมื่อเรือพระถึงสระบัวเวลาประมาณเวลา 12.00 น. เรือพระจำนวนมากมายที่เข้าประกวด กรรมการทำการให้คะแนนตัดสินว่าเรือพระลำไหนจะได้รางวัลชนะเลิศอันดับหนึ่ง แล้วประกาศผลรางวัลในช่วงเย็นเวลาประมาณ 16.30 น. หลังจากการประกวดเสร็จสิ้น ชุมชนบ้านเขาแก้วจะมีการประชุมเพื่อหาข้อบกพร่อง แสดงความคิดเห็นเพื่อเป็นข้อมูลสำหรับการทำเรือพระในปีต่อไปดังคำสัมภาษณ์

“ผลออกมาแล้วคนในชุมชนก็จะมาคุยกันเพื่อเสนอความคิดเห็นกันแม้จะไม่เป็นทางการก็ตามแต่ก็ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อคณะช่างในการทำเรือ ปีถัดไป”

(สัมภาษณ์วันที่ 27 พฤศจิกายน 2554, อุทัย อุดมะมุณีย์)

ชุมชนบ้านเขาแก้วไม่เน้นการได้รับชัยชนะลำดับที่หนึ่งหรือที่สอง แต่เน้นความศรัทธา การที่เด็กคนเฒ่าคนแก่ได้มาชักพระและทำบุญร่วมกันในรอบหนึ่งปี เพื่อความสามัคคี ซึ่งคนในชุมชนมีส่วนร่วมทุกๆ ฝ่าย รู้จักหน้าที่ของตนเอง ดังคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“เรือพระของเขาแก้วไม่เป็นรองใครในเรื่องการสืบทอดประเพณี เพราะเกิดจากความร่วมมือของชาวบ้าน การแบ่งหน้าที่ของคนบ้านเขาแก้วจะรู้หน้าที่ของตัวเอง คือ ใครหน้าที่ทาสี ใครหน้าที่ออกแบบ คนในชุมชนมาช่วยกันมาร่วมกัน”

(สัมภาษณ์วันที่ 27 พฤศจิกายน 2554, พระครูปลัด ฌพฤทธิ จิตฺโม)

เมื่อเรือพระกลับเข้ามาโรงเรือพระหลังจากวันชักพระ ทำให้เสียงกลองที่ส่งเสียงดังทุกคำคืนเงียบหายไป การทำแถวเรือพระ การชักกัณฑ์ที่นอกเหนือจากการถวายปัจจัยสี่พร้อมฟังเทศน์ฟังธรรมและมีน้ำชาให้กับคนในชุมชนที่มาร่วมมือร่วมใจทำเรือพระได้ดื่มข้าวจากการบิณฑบาตที่พระใส่ถาดเก็บไว้ให้คนทำเรือพระ เสียงพูดคุยปรึกษาหารือ เสียงหัวเราะหยอกเย้ากันทำให้คนในชุมชนบ้านเขาแก้วมีความผูกพัน ความเป็นเครือญาติยังคงดำรงอยู่ สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมและความสามัคคีในการสืบทอดประเพณีการทำเรือพระชุมชนบ้านเขาแก้ว

อภิปรายผล

1. ความเป็นมาของเรือพระชุมชนบ้านเขาแก้ว ตำบลเขารูปช้าง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

เรือพระชุมชนบ้านเขาแก้วมีมาตั้งแต่สมัยก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 เกิดจากความศรัทธาของคนในชุมชนที่มีต่อพุทธศาสนา พ่อท่านแดง อดีตเจ้าอาวาสวัดเขาแก้วเป็นผู้ริเริ่มการทำเรือพระ จากความเชื่อสมัยพุทธกาลว่าพระพุทธเจ้าเสด็จโปรดพระพุทธรูปมารดาหนึ่งพรรษา เมื่อออกพรรษาก็เสด็จลงมาจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ประชาชนทั้งหลายได้ร่วมกันทำมณฑปเพื่อต้อนรับพระพุทธองค์อัญเชิญประทับบนบุษบกแล้วแห่แหน (สมเกียรติ ภูมิศิริไพบูลย์, 2541, น.5) ซึ่งปรากฏหลักฐานในบันทึกรายงานของพระยาพิจิตรวรสาสน์ ข้าหลวงพิเศษตรวจราชการเมืองสงขลาและพัทลุง (2438) ว่าอานิสงส์ในการลากพระจะทำให้ฝนตกตามฤดูกาลพืชพันธุ์อุดมสมบูรณ์ได้บุญมากพบกับความสำเร็จในชีวิตอีกทั้งยังเป็นการเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนซึ่งสอดคล้องกับ ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ ของ Malinowski (อ้างถึงใน สันญา สันญาวิวัฒน์, 2550, น.31) ซึ่งมองว่าหน้าที่ทางสังคมเป็นส่วนสนับสนุนให้โครงสร้างสังคมคงอยู่อย่างต่อเนื่อง เพราะสังคมมีกระบวนการที่ทำให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เช่น บรรทัดฐาน ค่านิยม ความเชื่อ วัฒนธรรม และประเพณี เป็นต้น คณะผู้วิจัยมีความเห็นว่า ความเป็นมาของเรือพระบ้านเขาแก้วได้กลายเป็นส่วนหนึ่งในวิถีชีวิตของคนในชุมชนที่เกิดจากความศรัทธาในพระพุทธศาสนา มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของเรือพระในแต่ละยุคสมัยตามวัสดุ อุปกรณ์และช่างในยุคหนึ่ง ซึ่งเป็นการดำรงชีวิตที่สอดคล้องกับฤดูกาลและธรรมชาติอย่างชาญฉลาด

2. ศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมในการสืบทอดภูมิปัญญาเรือพระของชุมชนบ้านเขาแก้ว การมีส่วนร่วมสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนในชุมชนและให้ความร่วมมือกันเป็นอย่างดี มีความสามัคคีกันตั้งแต่การเริ่มประชุมวางแผน แสดงความคิดเห็น รูปแบบของความคิดรวมไปถึงการออกแบบเรือพระ สอดคล้องกับทฤษฎีการมีส่วนร่วม ของนรินทร์ชัย พัฒนพงศา (2546) ที่กล่าวว่า การเข้าร่วมในกิจกรรมการตัดสินใจต่างๆ ด้วยความเสมอภาค มีอิสรภาพ เป็นการเข้าร่วมตั้งแต่ขั้นแรกจนถึงขั้นสุดท้ายของโครงการ นอกจากนั้นการทำเรือพระทำให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนโดยการใช้ประสบการณ์ในอดีตและการสืบทอดภูมิปัญญารุ่นต่อรุ่นโดยคำนึงถึงความสำเร็จของเรือพระนับเป็นการดำรงประเพณีไว้เพื่อความศรัทธา ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการแลกเปลี่ยน (exchange theory) ของ Georeg Homans (จำนง อธิวัฒน์สิทธิ์และคนอื่นๆ, 2549, น.57) ที่กล่าวว่าความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลเกิดขึ้นเนื่องจากมีผลประโยชน์ที่เป็นแรงจูงใจในการแสดงพฤติกรรมต่อกัน โดยใช้ประสบการณ์ในอดีตเป็นตัวกำหนด เพื่อความสัมพันธ์คงอยู่ คณะผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า ในปัจจุบันชุมชนบ้านเขาแก้วยังคงรักษาและสืบทอดประเพณีชักพระ เพราะคนในชุมชนมีความสัมพันธ์ ช่วยเหลือเกื้อกูลและนำบทเรียนในอดีตเมื่อชุมชนหยุดการทำเรือพระ ทำให้การปฏิสัมพันธ์ของคนในชุมชนลดลง เด็กในชุมชนเริ่มไม่รู้จักประเพณีชักพระ ส่งผลให้ชาวบ้านมีความห่างเหินกัน หากอนาคตคนในชุมชนมีความสัมพันธ์ต่อกันน้อยลง อาจจะส่งผลให้ศาสนาของชุมชนในชุมชนที่มีต่อเรือพระลดน้อยลง เพราะเงินมีความสำคัญทำให้คนในชุมชนต้องประกอบอาชีพเพื่อหาเลี้ยงครอบครัว ซึ่งการทำเรือพระนั้นไม่ได้มีค่าตอบแทนส่งผลให้คนในชุมชนไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการทำเรือพระ ดังนั้นการจะรักษาประเพณีเรือพระชุมชนบ้านเขาแก้วให้คงอยู่สืบไป สามารถทำได้โดยการให้เยาวชนเรียนรู้ จากการปฏิบัติจริง ร่วมกับช่างและคนในชุมชน ส่งผลให้เยาวชนเกิดความรัก ห่วงแหนประเพณีชักพระให้มีอยู่คู่ชุมชนสืบไป

สรุป

เรือพระชุมชนบ้านเขาแก้วมีมาตั้งแต่ก่อนสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นเวลากว่า 74 ปี แสดงให้เห็นถึงกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ช่างทำเรือพระ พระ ผู้นำชุมชนที่ไม่เคยละเลยทอดทิ้งการทำเรือพระ มีกิจกรรมชุมชนที่เกิดขึ้นระหว่างการทำเรือพระที่แสดงถึงการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนทั้ง “แกงเวร” “ชักกัณฑ์” และวันชักพระมีชาวบ้านที่สวຍงามสะท้อนถึงวิถีชีวิตของคนในชุมชนที่ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม เรือพระมีการสืบทอดด้วยช่างผู้เสียสละกำลังเวลาส่วนตัวด้วยพลังศรัทธาต่อพุทธศาสนาที่ไม่หวังผลตอบแทนในเรื่องรายได้ การสืบทอดภูมิปัญญาเรือพระรุ่นแล้วรุ่นเล่า เกิดจากความมั่นใจและความผูกพันของช่างรุ่นเก่าที่เปิดใจให้เด็กรุ่นใหม่ที่มีจิตอาสาเข้าไปเรียนรู้ ฝึกฝีมือ และเป็นช่างสืบทอดภูมิปัญญาเรือพระให้อยู่คู่ชุมชนบ้านเขาแก้วสืบไป

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. ควรจะมีการศึกษาเปรียบเทียบการทำเรือพระในพื้นที่อื่นๆ ที่มีการส่งเสริมงานประเพณีชักพระ
2. ควรจะมีการศึกษาวิจัยการทำเรือพระในรูปแบบเชิงอนุรักษ์ด้านประวัติความเป็นมา ขั้นตอนและวิธีการทำ รูปแบบ เนื้อหา ลวดลาย คุณค่า ภูมิปัญญาในจังหวัดสงขลา และในท้องถิ่นอื่นๆ

เอกสารอ้างอิง

- จำนง อติวัฒน์สิทธิ์และคนอื่นๆ. (2549). *สังคมวิทยา*. (พิมพ์ครั้งที่ 13). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- เบญจวรรณ บัวขวัญ. (2542). *สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคใต้ เล่ม 14*. กรุงเทพฯ : มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย.
- วราภรณ์ จิรัชพัฒนา. (2552). *การบริหารโครงการเทคโนโลยีสารสนเทศ*. กรุงเทพฯ : ไทยพัฒนรายวันการพิมพ์.
- พระมหาสุทนต์ อาภาภโร. (2548). *เครือข่าย: ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ*. (พิมพ์ครั้งที่ 2) กรุงเทพฯ: พิสิษฐ์ ไทย ออฟเซต.
- ส.พลายน้อย. (2544). *เกร็ดโบราณคดีประเพณีไทย*. กรุงเทพฯ: รวมสาส์น.
- สมเกียรติ ภูมิศิริโพบูลย์. (2541). *ศึกษาการทำเรือพระในจังหวัดสงขลา*. มหาวิทยาลัยทักษิณ จังหวัดสงขลา.
- สมพงษ์ เกรียงไกรเพชร. (2540). *บันทึกประเพณีไทยภาคใต้*. กรุงเทพฯ: ดอกหญ้า.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2550). *ทฤษฎีสังคมวิทยา เนื้อหาและแนวการใช้ประโยชน์เบื้องต้น*. (พิมพ์ครั้งที่10). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- แสงสุรีย์ ทศนพูนชัย. (2547). *กลยุทธ์การบริหารโครงการสู่ความสำเร็จ*
- อมรา พงศาพิชญ์. (2549). *ความหลากหลายทางวัฒนธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

บุคลากร

- ชลดา ชำเนียน. (2554, 27 พฤศจิกายน). ผู้ช่วยผู้ใหญ่นบ้าน. สัมภาษณ์
- เถียน อุดมะมุณี. (2554, 27 พฤศจิกายน). สัมภาษณ์
- พระครูปลัดนพทนต์ จิตฺตโม. (2554, 27 พฤศจิกายน). เจ้าอาวาสวัดเขาแก้ว. สัมภาษณ์
- พระไพรินทร์ ปรีโด. (2554, 27 พฤศจิกายน). สัมภาษณ์
- พิชัย อุดมะมุณี. (2554, 27 พฤศจิกายน). ช่างทำเรือพระ. สัมภาษณ์
- ยุพิน แสงมณี. (2554, 27 พฤศจิกายน). ผู้ใหญ่นบ้าน. สัมภาษณ์
- อุทัย อุดมะมุณี. (2554, 27 พฤศจิกายน). ช่างทำเรือพระ. สัมภาษณ์